

مبانی نظری و فرایند طراحی
شهری

www.ketab.ir

محقق: جهان‌شاه پاکزاد

پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۲۸ - محقق
 مبنای نظری و فرایند طراحی شهری / محقق و مؤلف جهانشاه پاکزاد - تهران: انتشارات آرمانشهر، ۱۴۰۲.
 [ص]، ۲۳۶ ص.: مصور، نقشه، جدول، نمودار
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
 شابک: ۶۶-۰۰-۶۲۴۸-۹۷۸-۶۰۰
 کتابنامه: ص. ۲۳۰ - ۲۳۴.
 ۱. فضاهای عمومی - ایران. ۲. شهرسازی - طرح و برنامه ریزی. ۳. فضا در معماری. الف. عنوان.
 ۷۱۱/۴۰۹۵۵
 م ۲ پ ۲ / NA ۹۲۴۷
 کتابخانه ملی ایران
 ۱۳۴۸۶ - ۸۵ م

محقق: پاکزاد، جهانشاه دکترای طراحی شهری

دستیاران تحقیق:

ترابی، مرضیه کارشناس ارشد طراحی شهری و معماری
 ترکزاده، نغمه کارشناس ارشد طراحی شهری و معماری
 قاسمی، مروارید کارشناس ارشد طراحی شهری و معماری
 طراحی اسکیس ها: حبیبی، عباس کارشناس ارشد معماری
 گرافیک و صفحه آرایی: نادری، نادر کارشناس ارشد معماری
 بازخوانی و ویرایش: قربانی، هادی کارشناس ارشد معماری
 آماده سازی تصاویر: پاکزاد، پویا، سوری، الهام
 تایپ: رسولی، معصومه

و با تشکر از ناظر تحقیق آقای مهندس ناصر بنیادی

ناظر فنی چاپ: هوشمند، سیدمحمدحسن

ناشر: انتشارات آرمانشهر

چاپ دوازدهم (اول ناشر): ۱۴۰۲

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

بهاء: ۲۱۰۰۰۰ تومان

مرکز فروش: نشر و پخش ثمین - خیابان انقلاب - خ دوازده فروردین - خ شهدای زاندارمیری بن بست مرکزی پلاک ۱ واحد ۳

تلفکس: ۶۶۹۶۱۹۲۰ - ۶۶۹۷۲۸۷۱

ISBN: 978-600-6248-66-0

شابک: ۶۶-۰۰-۶۲۴۸-۹۷۸-۶۰۰

n_p_samin@yahoo.com
 www.armanshahr.pub.ir

پیشگفتار

انسان ها در شهرها برای خود فضایی جهت زندگی می سازند، و همزمان با آن مجموعه ای هزار چهره بوجود می آورند، از طرفی دیگر همین چهره شهر تأثیر خود را بر شخصیت اجتماعی ما شهروندان می گذارد. انقلاب صنعتی و رشد سریع فناوری، محصول فرهنگ شهری است. ولی خود را تبدیل به پدیده ای شهر ستیزانه کرده است. تمدن به غیر از چند خانه که موزه وار آن ها را نگاه داشته است، شروع به تخریب همه شهر و ساختار ماقبل صنعتی آن نموده است. مسأله انسان های امروز دیگر آن نیست که شهرهای گذشته ما چگونه بوده اند و آیا می توان از آن ها سرمشق گرفت. بلکه آن است که چگونه می توانیم خود را با شرایط موجود وفق داده و در آن عرض اندام کنیم.

یک انسان از بدو تولد تا بزرگسالی نیازهای خاصی دارد که باید توسط شهر و عوامل آن پاسخ داده شود. رشد سریع جمعیت یک واقعیت را نتوانسته است تغییر دهد و آن اینکه نیازهای اولیه انسان ها در هر دوره و سنی تغییری نکرده است. این نیازها در طول هزارها سال شکل گرفته است و به این راحتی هم تغییر نخواهد کرد. محیط مصنوع تمدن صنعتی، طبیعت دوم، انسان ها باقی خواهد ماند و انسان ها نیاز به انطباق خود (آماده سازی خود برای فعالیت اجتماعی سازنده) با آن دارند.

شهروند در تعامل اجتماعی و چانه زنی در کلاس بازار توانسته بود قدرت اندیشیدن و مذاکره را برای حفظ حقوق خود و دیگران بیاموزد. بنابراین نیاز میرمی به فضاهای تعامل اجتماعی دارد. ما نیاز شدیدی به مکان های ارتباط و تعامل اجتماعی و همسایگی داریم. ما و شهر به دست خود شرایطی را بوجود آورده ایم که شهروند را به انزوا کشانده و شناخت دوج از دوشاب را از وی سلب کرده ایم.

از آنجاء که در دوران کودکی و نوجوانی، با انواع و اقسام محدودیت ها، ممنوعیت ها روبرو بوده ایم، فضاهای خود را نیز مطابق آن طراحی و برنامه ریزی می کنیم، از طرفی دیگر این فضاهای غیر قابل تحمل بر شخصیت ما و فرزندانمان تأثیر سوء می گذارند و تعجب می کنیم که چرا با شهروندانی خنثی و بی تفاوت نسبت به سرنوشت شهر و جامعه روبرو هستیم. جامعه ای که برای کودکان خود فضاهای بازی کافی، برای نوجوانان خود پاتوق ها، فضاهای تعاملات اجتماعی، فضاهای ورزشی . . . در محله ایجاد نکند، نباید توقع داشته باشد که در آینده از شهروندانی متعهد و دلسوز و فعال در سرنوشت شهر و جامعه برخوردار گردد.

برای جلوگیری از چنین مشکلاتی اولین قدم شناخت نیازهای فرد و جامعه در شهر است. بعد از این مرحله می توان توقعاتی را که انتظار می رود و شهر و فضاهای آن در پاسخگویی به این نیازها داشته باشد شناسایی کرد و درصد این برآمد که این فضا پاسخگوی نیازهای شهروندان باشند.

آ

قدمه

بخش اول - مفاهیم و مبانی

۱

- مبانی ارتباطات

۲

۱- تعریف ارتباط

۳

۲- اصول انتقال پیام

۴

۳- فرستنده

۴

۴- پیام

۷

۵- کانال انتقال پیام

۸

۶- معنی

۸

۷- گیرنده

۸

۸- پس فرست

۸

۹- بازخورد

۱۰

- فرآیند ادراک

۱۰

۱- سازمان و شکل ادراکی

۱۲

۲- ادراک اشیا

۱۶

۳- حواس انسان

۲۴

۴- پدیده‌های ادراکی

۲۸

۵- چگونگی ادراک وضع اشیا در فضا

۲۸

۶- گزینش و مقاومت ادراکی

۳۲

- نیاز

۳۳

۱- سلسله مراتب نیازها

۳۴

۲- نیازهای جسمانی / زیستی

۳۶

۳- نیاز به ایمنی

۳۶

۴- نیاز به حرمت

۳۶

۵- نیاز به تعلق

۳۷

۶- نیاز به خودشکوفایی

۳۷

۷- نیاز به درک

۳۷

۸- نیازهای زیبایی‌شناختی

۳-۹- نیازهای شناختی: نیازهای دانستن و فهمیدن

۳۸

۴- فعالیت

۴۱

۴-۱- فعالیت‌های مرتبط با فضای شهری

۴۱

۴-۲- دسته‌بندی فعالیت‌ها در فضای شهری

۴۱

۴-۳- ویژگی‌های عمومی فعالیت

۴۳

۴-۴- عوامل مؤثر بر ارتقا ویژگی‌های فعالیت

۴۴

۵- رفتار

۴۸

۵-۱- فرآیند رفتار انسانی

۴۹

۵-۲- رفتارها در فضای شهری

۴۹

۵-۳- دسته‌بندی رفتارها

۵۰

۵-۴- ویژگی‌های رفتار

۵۱

۵-۵- تأثیر فرهنگ و اجتماع بر رفتار

۵۱

۵-۶- تأثیر زمان بر رفتار

۵۴

۵-۷- تأثیر فضا بر رفتار

۵۴

۵-۸- تأثیر رفتار بر کیفیت فضا

۵۶

۵-۹- توجه به رفتارها یا استانداردها

۵۶

www.ketab.ir

۶- محیط

۵۸

۶-۱- کل و جزء

۵۹

۶-۲- تعداد اجزا

۶۰

۶-۳- نوع اجزا

۶۰

۶-۴- سیستم نظم دهنده

۶۲

۶-۵- رابطه میان انواع اجزا و تعداد آنها

۶۲

۶-۶- رابطه میان تعداد اجزا در سیستم نظم دهنده

۶۳

۶-۷- رابطه میان نوع اجزا و سیستم نظم دهنده

۶۴

۷- انسان، زمان، فضا، فرهنگ

۶۶

۷-۱- حرکت

۶۶

۷-۲- زمان

۶۶

۷-۳- حرکت پیاپی در فضا

۶۷

۷-۴- فضا در طول زمان

۶۹

۷-۵- فرهنگ

۷۱

۷۴	۸- مفهوم فضای شهری
۷۶	۸-۱- فضاهای عمومی و خصوصی
۷۹	۸-۲- فضاهای باز و بسته
۸۰	۸-۳- فضاهای شهری
۸۴	۸-۴- انواع فضاهای شهری
۸۷	۸-۵- اجزا کالبدی تشکیل دهنده فضای شهری
۹۱	۸-۶- عناصر کالبدی شکل دهنده به اجزای فضای شهری
۹۶	۹- مؤلفه‌های محیط و فضای شهری
۹۶	۹-۱- فرم یا صورت
۹۸	۹-۲- عملکرد
۹۹	۹-۳- معنی
۱۰۱	۱۰- عوامل مؤثر در شکل‌گیری تصویر ذهنی و نحوه شکل‌گیری آن
۱۰۱	۱۰-۱- فرم شهر یا محیط
۱۰۱	۱۰-۲- منظر
۱۰۲	۱۰-۳- تصویر ذهنی یا سیما
۱۰۳	۱۱- کیفیت فضا
۱۰۳	۱۱-۱- کمیت
۱۰۶	۱۱-۲- کیفیت
۱۰۷	۱۱-۳- مقولات کیفی مرتبط با یک پدیده
۱۱۸	۱- عناصر و کیفیت‌های منظر یک فضای شهری
۱۲۱	۱- کیفیت‌های فضایی
۱۳۶	۲- کیفیت‌های ناشی از میزان سازگاری بین مؤلفه‌ها
۱۳۸	۳- کیفیت‌های سکانشا
۱۴۵	- معیارهای کیفی سنجش فضا
۱۴۵	۱- میزان پاسخگویی به حضور گروه‌های اجتماعی ویژه
۱۴۶	۲- میزان استفاده مرتب و دائمی شهروندان
۱۴۶	۳- میزان پاسخگویی به شخصیت افراد
۱۴۷	۴- میزان ایجاد حس تعلق به جامعه و فضا
۱۴۸	۵- حس مکان و امکان ایجاد این همانی با فضا

۱۴۹	
۱۵۰	۱۳-۶- میزان بکارگیری حواس مختلف انسان
۱۵۱	۱۳-۷- میزان برانگیختن حس کنجکاوی و کاوش در استفاده کننده
۱۵۱	۱۳-۸- میزان کارایی فضا
۱۵۲	۱۳-۹- میزان تسهیل مشارکت
	۱۳-۱۰- میزان موفقیت در یادآوری خاطره
۱۵۴	
۱۵۶	بخش دوم
۱۵۶	۱۴- فرآیند طراحی فضای شهری
۱۵۷	۱۴-۱- فرآیند و ضرورت استفاده از آن
۱۵۷	۱۴-۲- روش فرآیندی
۱۶۶	۱۴-۳- فرآیند طراحی پیشنهادی
	۱۴-۴- تحقق پذیری طرح
۱۶۹	
۱۶۹	۱۵- تعیین اهداف کلان
۱۶۹	۱۵-۱- ذهنیت عامل در مطرح شدن مسئله
۱۶۹	۱۵-۲- توقعات عام، موضوعی و موردی از فضای شهری
۱۷۰	۱۵-۳- طرحهای بالادست
	۱۵-۴- برنامه های ارگانها
۱۷۱	
۱۷۱	۱۶- تعیین راهبردها و سیاستهای کلان
۱۷۱	۱۶-۱- تصمیم
۱۷۲	۱۶-۲- راهبرد
۱۷۲	۱۶-۳- اهداف خرد
۱۷۲	۱۶-۴- سیاست
	۱۶-۵- نظام کنترل و هدایت
۱۷۷	
۱۷۹	۱۷- تحقق پذیری
۱۸۰	۱۷-۱- چگونگی تشکیل شورا
۱۸۱	۱۷-۲- ارکان ستاد
	۱۷-۳- نقش شورا در مراحل مختلف فرآیند
۱۸۲	
۱۸۳	۱۸- شرح خدمات طراحی فضای شهری
۱۸۳	۱۸-۱- مرحله تعیین و تبیین اهداف و نحوه مداخله
	۱۸-۲- مرحله شناخت و تحلیل
۱۸۹	۱۸-۳- مرحله طرح و برنامه

۱۹۱
۱۹۱
۱۹۴
۲۱۱
۲۱۳
۲۱۸
۲۳۰

۱۹- پیوست ها

- ۱-۱۹- پرسشنامه مربوط به برداشت تصویر ذهنی
 - ۲-۱۹- برداشت بدنه‌ها و نماها
 - ۳-۱۹- برداشت کیفیت سکانس‌ها
 - ۴-۱۹- برداشت منظر شهری
 - ۵-۱۹- نحوه برداشت رفتارها
- کتابشناسی

www.ketab.ir